

Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2022

Roy Slaterus

Sovon-rapport 2023/13

Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2022

Roy Slaterus

Sovon-rapport 2023/13

Dit rapport is samengesteld in het kader van het aandachtsveld invasieve exoten binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). De hier gerapporteerde werkzaamheden zijn financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2023

Wijze van citeren: Slaterus R. 2023. Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2022. Sovon-rapport 2023/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Auteur(s): Roy Slaterus

Versie: Eindversie 2-2-2023

Inhoudelijke toets: Menno Hornman 2-2-2023

Vrijgave: Chris van Turnhout 21-2-2023

Illustratie omslag en andere foto's: Peter de Boer & Roy Slaterus

Opmaak: Laura Hondshorst, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	6
1. Inleiding	7
2. Werkwijze en omstandigheden	8
3. Resultaten	9
4. Discussie	11
5. Conclusies	12
Literatuur	13

Samenvatting

In december 2022 verrichtte Sovon voor de zesde keer een landelijke telling van de Rosse Stekelstaart. Die leverde 108 exemplaren op verspreid over acht gebieden. De eerdere tellingen in de periode 2011-2018 resulteerden in maximaal 81 exemplaren in 2018, terwijl de telling van 2021 uitkwam op 112. De toename is reëel en ook zichtbaar in overige resultaten van het meetnet Watervogels (op basis van monitoringgebieden). De Loenderveense Plas was, net als in 2021, veruit het belangrijkste kerngebied in de winter. Hier werden 84 van de 108 exemplaren geteld.

Rosse Stekelstaarten op de Loenderveense Plas op 14 december 2022 (foto: Peter de Boer).

1. Inleiding

Sovon volgt door middel van landelijke NEM-meetnetten (aantalsontwikkeling) en atlasprojecten (verspreiding en landelijke populatieschattingen) het voorkomen van alle in het wild in Nederland voorkomende vogelsoorten, inclusief de niet-inheemse. Over de resultaten wordt geregeld gepubliceerd (zie bijv. Sovon 2018, 2020, 2021 & Hornman *et al.* 2022). De data worden vooral door goed opgeleide vrijwilligers verzameld binnen een vaste systematiek. Vanwege de toegenomen aandacht voor exoten in het beleid stimuleren we waarnemers extra om deze te tellen of waarnemingen door te geven, waarbij bijzondere aandacht wordt geschonken aan vogelsoorten die in de EU-exotenverordening zijn opgenomen. Een groot deel van de monitoring is gewaarborgd in de NEM-meetnetten voor broedvogels en watervogels en slaapplaatsen. Voor sommige soorten of aspecten is echter een aanvullende inspanning nodig.

Als onderdeel van het reguliere Meetnet Watervogels worden jaarlijks alle beschikbare meldingen van Rosse Stekelstaarten, één van de vogelsoorten die is opgenomen in de EU-exotenverordening, uit watervogeltellingen en losse waarnemingen op een rij gezet. De belangrijkste gebieden voor de soort vallen echter deels buiten de reguliere monitoringgebieden en de interpretatie van losse waarnemingen is een te wankel basis voor een gedegen monitoring. Bovendien stelt een aanzienlijk deel van de waarnemers hun waarnemingen van deze soort, vanwege de gevoeligheid die bestaat rondom eventuele bestrijdingsmaatregelen, niet

meer beschikbaar aan de Nationale Databank Flora en Fauna. Hierdoor is het beeld van de huidige aantallen en trends onvolledig. Voor een betrouwbare trend en een scherp beeld van de aantallen en verspreiding is daarom aanvullend gericht veldonderzoek nodig. In de winters van 2010/2011, 2013/2014, 2015/2016, 2018/2019 en 2021/2022 hebben wij om die reden gerichte landelijke tellingen van de Rosse Stekelstaart uitgevoerd. Recent is besloten om de telfrequentie op te voeren naar eenmaal per jaar. In deze rapportage worden de resultaten van de telling uit december 2022 gepresenteerd. Voor een bespreking van de vijf voorgaande tellingen wordt verwezen naar Hornman (2011), Deuzeman & Slaterus (2014), Slaterus (2016), Sovon (2019) en Slaterus (2022).

Dit rapport is tot stand gekomen dankzij bijdragen van verschillende medewerkers van Sovon. De telling werd uitgevoerd door Peter de Boer, Vincent de Boer, Joost van Bruggen, Symen Deuzeman, Bas Hissel, Sjouke Scholten, Roy Slaterus en Erik van Winden. Laatstgenoemde hielp tevens bij de voorbereiding van de telling en bij de dataverwerking. Menno Hornman voorzag een conceptversie van dit rapport van commentaar en Laura Hondshorst verzorgde de opmaak van het rapport. Twee lastig toegankelijke terreinen in Noord-Brabant konden worden bezocht dankzij de medewerking van het Brabants Landschap en Natuurmonumenten verleende toestemming voor de betreding van een terrein in Zuid-Holland.

2. Werkwijze en omstandigheden

De voorbereiding van de telling bestond uit het opstellen van een lijst van te bezoeken gebieden. Naast alle belangrijke gebieden waar de soort sinds 1 januari 2021 's winters werd aangetroffen, werden ook alle overige gebieden geselecteerd, waar de soort in het na-jaar van 2022 werd gemeld (bron: telprojecten Sovon, Nationale Databank Flora en Fauna). Voor het bezoeken van een drietal moeilijk toegankelijke gebieden is vooraf contact gezocht met de lokale terreinbeheerder. In het geval van het Markiezaatsmeer bij Bergen op Zoom kon zodoende per boot worden geteld.

In totaal zijn 35 (clusters van) gebieden geselecteerd en bezocht tijdens de landelijke telling van december 2022 (zie tabel 1). Deze gebieden lagen verspreid over het land, met het zwaartepunt in een strook die zich uitstrekt van Kampen in het noordoosten tot Bergen op Zoom in het zuidwesten. De telling zelf werd uitgevoerd in de periode van 12 tot en met 20 december 2022, onder overwegend gunstige weersomstandigheden (droog, helder en kalm weer). Deze periode werd wel gekenmerkt door lichte tot matige vorst, waardoor

ijsbedekking in een aanzienlijk deel van de telgebieden een rol speelde. De effecten daarvan zullen uiteenlopend van aard zijn geweest. In sommige gebieden lieten Rosse Stekelstaarten zich eenvoudig vinden, doordat de aanwezige watervogels zich concentreerden in wakken. Andere plekken werden echter door de vorst compleet verlaten.

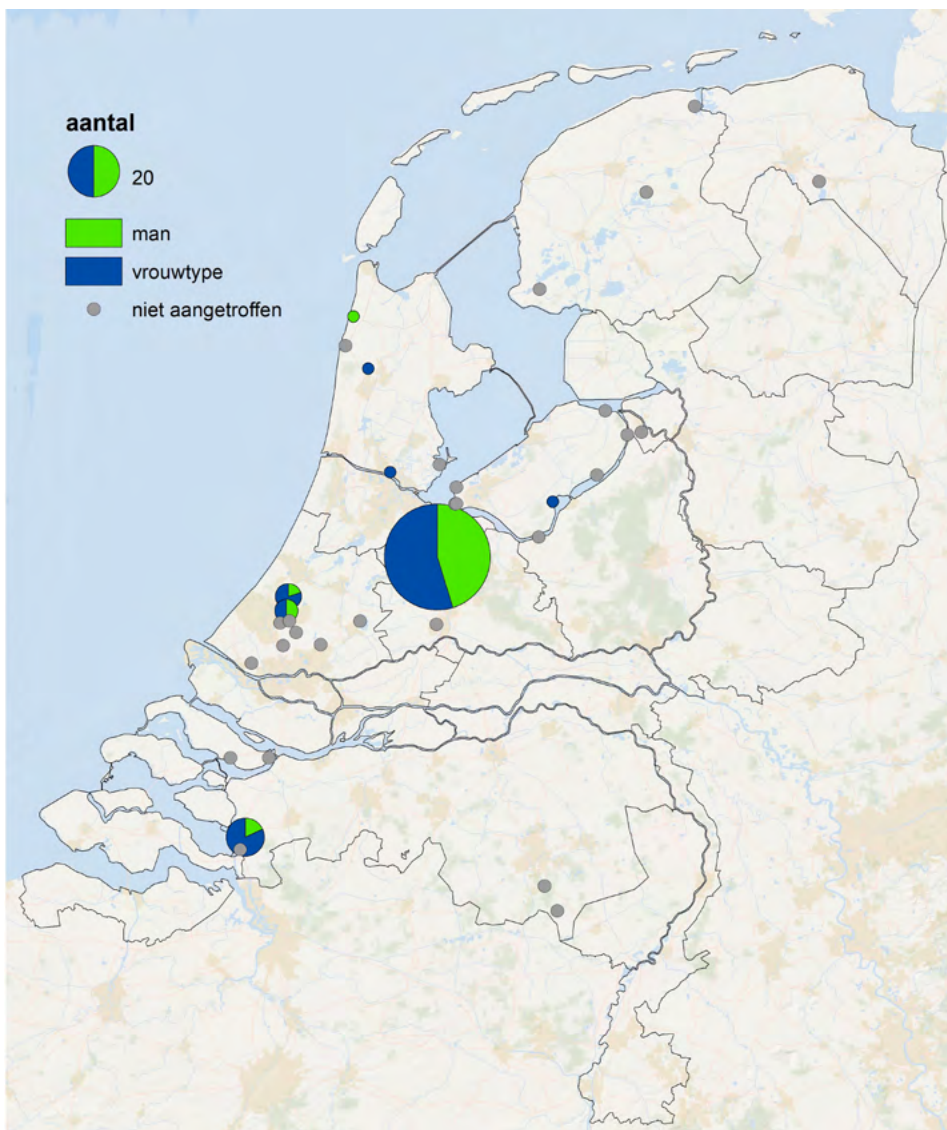
Veel van de gebieden werden bezocht door dezelfde tellers als bij de eerdere tellingen, om zo van de eerder opgedane terreinkennis gebruik te maken; dat gold bijvoorbeeld voor de belangrijke gebieden als de Loenderveense Plas, Starrevaart en het Markiezaatsmeer. Twee locaties, waar vermoedelijk regelmatig uitwisseling van Rosse Stekelstaarten plaatsvindt – Starrevaart en de omgeving van Zoetermeer – werden gelijktijdig bezocht om de kans op dubbel-tellingen te verkleinen. Van alle waargenomen Rosse Stekelstaarten werd genoteerd of het om mannetjes ging (herkenbaar aan ongetekende witte wangvlek) of om vrouwtjes-type vogels (onvolwassen mannetjes kunnen lastig van vrouwtjes te onderscheiden zijn).

Twee Rosse Stekelstaarten met andere watervogels in een wak nabij Zoetermeer op 13 december 2022 (foto: Peter de Boer).

3. Resultaten

In totaal werden er in december 2022 108 Rosse Stekelstaarten geteld, verdeeld over acht gebieden. Maar liefst 84 daarvan verbleven op de Loenderveense Plas. Kleinere concentraties werden vastgesteld op de Binnenschelde bij het Markiezaatsmeer (11) en in de omgeving van Leidschendam en Zoetermeer (totaal 9). Op vier andere plekken werden solitaire exemplaren gezien. De verhouding tussen mannetjes en vrouwtjes lijkt redelijk in evenwicht te zijn, ervan uitgaande dat zich onder de vogels die als 'vrouwtjes-type' werden genoteerd ook een aantal onvolwassen mannetjes bevonden (lastig als zodanig herkenbaar). Figuur 1 en tabel 1 geven de resultaten van de telling weer.

Figuur 1. Verspreiding van de Rosse Stekelstaart in Nederland op basis van de landelijke telling in december 2022.

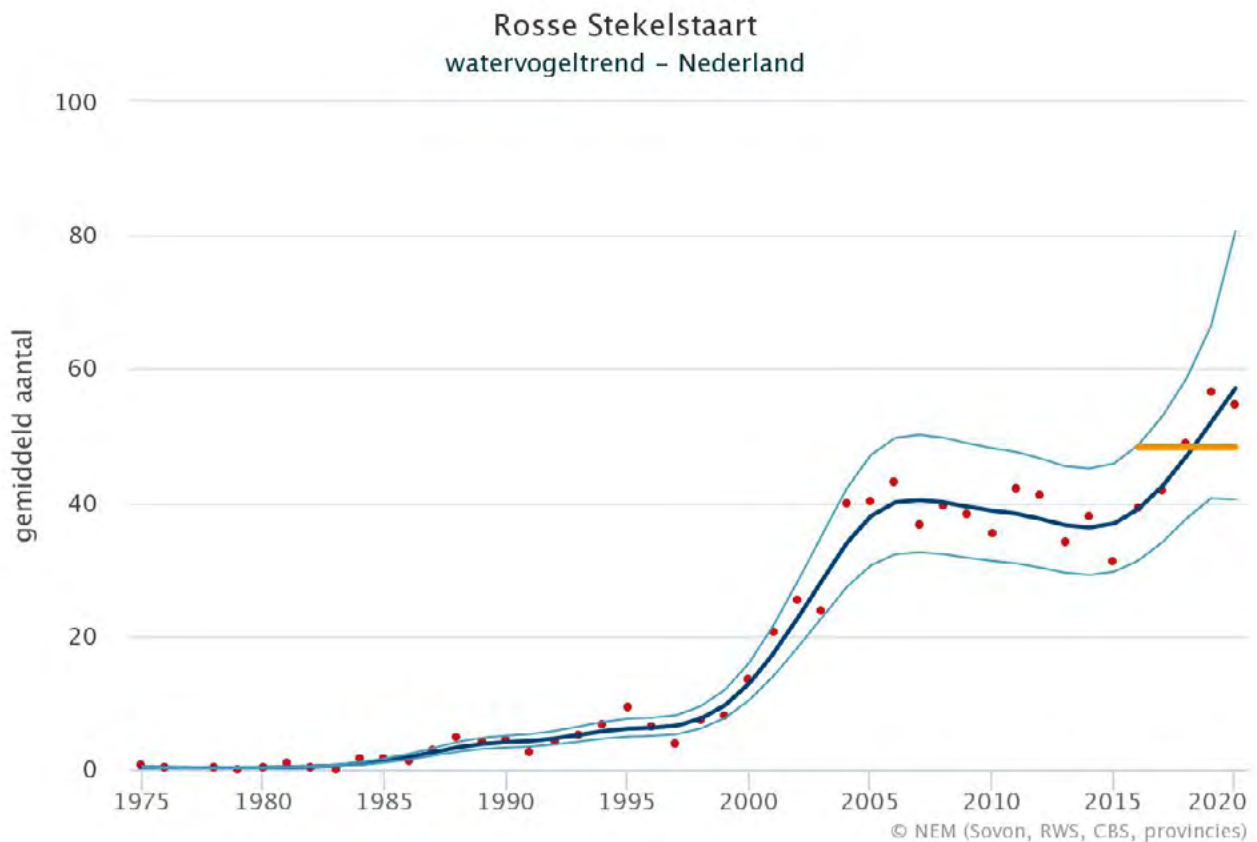
Nr	Gebied	Aantal	Man	Vrouw-type
86	Loenderveense & Waterleidingplas	84	38	46
103	Binnenschelde	11	2	9
13	Starrevaart, Leidschendam	5	1	4
65	Westerpark, Zoetermeer	4	2	2
3	Zwanenwater	1	1	0
50	Geestmerambacht	1	0	1
63	Het Twiske	1	0	1
81	Harderbroek, Wolderwijd	1	0	1
2	Lauwersmeer zuidwest	0	0	0
11	Almere	0	0	0
12	Kinselmeer / IJmeer	0	0	0
16	Zevenhuizerplas	0	0	0
22	Volkerakmeer, Oost Hellegat	0	0	0
38	Pampushaven	0	0	0
40	Abtskolk, Petten	0	0	0
53	Drontermeer / Koppelerwaard	0	0	0
61	Gouwzee	0	0	0
66	Aalkeetbuitenpolder	0	0	0
72	Philipsdam	0	0	0
78	Polsmaten, Veluwemeer, Harderbos	0	0	0
93	Delftse Hout, Dobbeplass	0	0	0
93	Westerplas Zoetermeer	0	0	0
96	Ackerdijkse Plassen	0	0	0
101	Reeuwijkse Plassen	0	0	0
102	Nedereindse Plas	0	0	0
103	Markiezaatsmeer	0	0	0
124	Oude Venen, Eernewoude	0	0	0
136	Bocht van Molkwerum, De Holken	0	0	0
138	Ketelmeer west	0	0	0
139	Dronten	0	0	0
148	Nulderauw	0	0	0
188	Soerendonk	0	0	0
188	Valkenswaard	0	0	0
189	Kropswolderbuitenpolder	0	0	0
198	Oude Leede - Berkel en Rodenrijs	0	0	0
	Totaal	108	44	64

Tabel 1. Aantallen Rosse Stekelstaarten per gebied tijdens de landelijke telling in december 2022.

4. Discussie

De resultaten waren heel vergelijkbaar met die van de telling een jaar eerder. Toen werden 112 Rosse Stekelstaarten geteld (vier meer dan in december 2022), met een soortgelijke verspreiding. De eerdere landelijke tellingen van de Rosse Stekelstaart tussen 2011 en 2018 kwamen minder hoog uit, met een maximum van 81 exemplaren in 2018.

Het is bij vogeltellingen altijd mogelijk dat exemplaren onopgemerkt blijven. Solitaire Rosse Stekelstaarten nemen soms genoeg met smalle vaarten of kleine waterplassen of kunnen zich verschuilen in grote groepen van andere eendensoorten. Ook in 2022 kan het werkelijke aantal aanwezige exemplaren daarom iets hoger zijn geweest. Het beeld dat de soort de laatste jaren in aantal toeneemt is echter reëel. Diezelfde trend is ook zichtbaar in de resultaten van het meetnet Watervogels, op basis van een steekproef aan monitoringgebieden (zie figuur 2).

Figuur 2. Aantalsontwikkeling van de Rosse Stekelstaart in Nederland op basis van meetnet Watervogels. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn), het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn) en het recente gemiddelde (oranje lijn).

5. Conclusies

Het aantal in Nederland overwinterende Rosse Stekelstaarten zit in de lift en de Loenderveense Plas ontwikkelt zich steeds meer als belangrijkste kerngebied in de winter. Hier werden maar liefst 84 van de 108 exemplaren (ca. 78%) tijdens de landelijke telling van december 2022 vastgesteld. Bekende overwinteringsgebieden nabij Leidschendam en Zoetermeer en rond het Markiezaatsmeer zijn ook nog steeds in trek, al lijken die weinig bij te dragen aan de recente

aantalstoename. Elders leveren vooral de Randmeren en gebieden in Noord-Holland geregeld winterwaarnemingen van kleine aantallen Rosse Stekelstaarten op. In totaal werden Rosse Stekelstaarten in december 2022 in acht gebieden aangetroffen – sterker geconcentreerd dan de 112 exemplaren die een jaar eerder verspreid over 13 gebieden werden geteld. Wellicht was die concentratie een gevolg van de vorst die samenviel met de meest recente telling.

Rosse Stekelstaarten met twee Futen nabij Zoetermeer op 13 december 2022 (foto: Peter de Boer).

Literatuur

- DEUZEMAN S. & SLATERUS R. 2014. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland. Sovon-rapport 2014/36. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M. 2011. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland. Sovon-informatierapport 2011/03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M., KAVELAARS M., KOFFIJBERG K., VAN WINDEN E., VAN ELS P., KLEEFSTRA R., VAN KLEUNEN A., HISSEL B., VAN TURNHOUT C. & SOLDAAT L. 2022. Watervogels in Nederland in 2020/2021. Sovon rapport 2022/58, RWS-rapport BM 22.22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SLATERUS R. 2016. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland, situatie februari 2016. Sovon-rapport 2016/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SLATERUS R. 2022. Landelijke telling van de Rosse Stekelstaart in 2021. Sovon-rapport 2022/18. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Tweede Druk, Kosmos Uitgevers. Utrecht/Antwerpen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2019. Hoeveel rosse stekelstaarten overwinteren er momenteel in Nederland. Kijk op Exoten 26: 12-13.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2020. Vogelbalans 2020 – Exoten. Sovon, Nijmegen.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND 2021. Verschenen of verdwenen, ruim een eeuw Nederlandse broedvogels in beweging. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

